

Csonka kézzel, csonka lábbal
 Rongyokat czípel magával ;
 Foszlánya a port fölveri,
 Rá néz a hős s megismeri.
 Vidám arcza elkomorul,
 Oda szalad s reá borul
 S mint harmat a száraz fára
 Könycsepp hull a hős rongyára.
 „Bocsásd meg“, — ezt sugá szava —
 „Hogy még adósod a haza.“

Agadai szemelvények.

IV.

Genesis rabb. 42. f.

זה המדרש עלה בידינו מהגולה: כל מקום שנאמר ויהי בהימי צר, אמר ר' שמואל בר נחמני: והמשה הן, וכו' (*) (בראשית רבה פ' מ"ב).

Ezen Midrás ránk származott a számküüzés idejéből: mindenütt hol ezen kifejezést találjuk: ויהי בימי, ott bajt jelent. R. Sámuel Nachmáni fia mondá: Őt ilyen hely van A királyok háboruja Ábrám idejében (Genesis 14, 1) — háboru. Ácház gonosz országlata (Jesaias 7, 1) — a népmívelés elhanyagolása. Jójákim király zürzavaros ideje (Jeremiás 1, 3) — forradalom. A bírák rendezetlen korszaka (Rúth 1, 1) — fejtelenség. Ahasvérus ideje (Eszther 1, 1) — önkényes zsarnokság.

Régi bölcseink, ámbár nem önralkodó népnek voltak tagjai, nem hazai királynak alattvalói, mégis helyes országlati belátásukat számos kimondott nézeteikben tanusítják, melyeknek egyike a Midrás épen idézett helye. Tartalmát teszik a népboldogságot akadályozó vagy épen lehetetlenné tevő bajtelt állapotok. Minden esetre magasztos, nyomós tárgy ez, mely még a fölvilágosodás, az anyagi és szellemi tökélyesedés e korában sincs mindenütt tisztába hozva, és néha, a hol van, ez csak elméletileg történt, míg a gyakorlatban egészen más elveket, más irányokat követnek. Ez leginkább állítható a háborúról, mely elseje a föl-számlált közbajoknak. Ha az emberiség történetét felületesen tekintjük, csaknem azt kell hinnünk, hogy háboru annak tulajdonképeni eleme, mert nincs lap a történelem könyvében, melyről vissza ne tükrözne e szók: viszály, harcz, háboru. De ha mélyebbre bocsátjuk vizsgáló tekintetünket, akkor a háborgó, hullámzó fölszin alatt csendes, áldásos működést s folytonos fejlődést veszünk észre.

A háboru csak egyike azon számtalan eszközöknek, melyekkel a gondviselés az emberi ügyek kormányzásában él. S így fogja fel szent vallásunk is a szenvedélyek e nagybani kitérését. — Előbb kellett az ellenségnek békét ajánlani és csak annak el nem fogadtatása után volt szabad fegyvert ragadni. Izrael békés missiónak kifejezését bölcseink Izsák ösátyánk e szavaiban vélték feltalálni: „A hang Jákobé, a kezek Eszavé“ (Genesis 27).

Mig t. i. más népek háboruban töltik vad kedvöket, addig Jákob népe a szellemi erőhez, melynek legtermészetesebb nyilvánulása a hang, folyamodik. — De vannak másrészt esetek, hol szent kötelességgé lesz a háboru (מלחמת הוברה). Ha a nemzet, az emberiség legdrágább kincsei, ha jog, vallás, szabadság szilaj erőszaktól meg van támadva, akkor szabad, akkor kell ekét karddal felcserélni, akkor méltán polgár harczossá lehet. Ilyenkor a közlekedésben, a közbuzgalom közt elvész az egyén fájdalomja és ah áboru nem nevezhető jajnak. De ilyent nem is vesz például az

*) Ezen Midrás terjedelmessége miatt lehetetlen itt azt szó szerint közölni. Főpontjai a fordításban.

idézett Midrás; mert az általa említett háboru nem szent küzdelem, hanem önző hadjárat volt, melyet egy keleti despota-egyesület távol eső ország meghódítására indit; annak szerencsés kivételére semmi ravasz eszköztől vissza nem rettegve, mintegy „vakitan törekszik a világ szemét, az igazságot“.

A másik inségforrás, mely államot fenyegethet, Ácházi gonosz király eljárásában mutatkozik, kinek már nevében is meg van örökítve iszonyu országlata. (Mért neveztetett Ácháznak — אָחָז? Mivel bezárta — אָחָז — az imaházakat és iskolákat). Ő így okoskodott: „Miáltal szerezhetek meg magamnak korlátlan uralmat, miáltal keritem kezembe népem vérét s veritékét? Csak az által, hogy gátot vetek azon férfiaknak, kik áthatva felsőbb szellemtől, isteni buzgalomtól fönttartják a népnek belerejét, bátorságát. De ha a folyam már kiszélesíté medrét, ha már hatalmas habokkal tovább hömpölyeg, akkor meggátolni lehetetlen. Megyek hát vissza a kutföhöz, melyből a nagy folyam eredetét veszi s két lábammal elmetszem életét.“ — Így okoskodott, így tette is az istentelen fejedelem s bezárta a kisderek oktatására szánt házakat; s csak az akkori nagy próféta fáradhatlan buzgóságának köszönhetjük, hogy terve nem sikerült. — De az Áchá-zok nem haltak ki. Szakadatlan lánczban találkoztak mindig aljas lelkek, kik féktelen uralomvágy vagy más nemtelen indokokból a népboldogság fáját azáltal elnyomoríták, hogy gyökereiktől elvonták az eledelt, a tudás édes nedvét; kik már a szikrát törekvének eloltani, ne hogy lánggá növekedjék s ez fényével sötét működésöket háborgassa. Jaj azon országnak, mely ilyen tanácsok sugallatainak enged és saját népének nevelését elhanyagolva, boldogtalanságának alapját veti!

Forradalom a harmadik általános jajt okozó állapot, melyet bölcseink kárhoztatnak. De nem azon forradalmakat kell itt értenünk, melyek az emberiség szelleme tökélyesedésének phasisait képezik így, valamint a természetben mutatkozó forradalmak az érzéki világ fejlődéséhez okvetlenül tartoznak.

Vannak olyan Catilina-féle forradalmak is, melyek aljas indokokból iudulva, nem a jót, a szépet, az igazat, hanem a gonoszt az aljast, a csalárdot tüzték ki maguknak célul. Ilyen forradalomnak tekinthető Jójákim király nemtelen támadása azon ősrégi alkotmány ellen, melyet Szinaj hegyén az Isten kötött népével. Mert azon erkölcstelenség, mely e király udvaránál olyannyira megrögzött, hogy az állam feje nyilvánosan az Istenihlette proféta szavait a lángnak martalékkává tette, — azon erkölcstelenség, mint gondolható, az egész országban elterjedt. S méltán busulhat ugyanazon proféta: „Látom a hazát, s ime zürzavar uralkodik benne“ (Jeremiás 4, 23.). Jobban nem jelölhette volna meg azon szerencsétlen állapotot, mely nehezül egy népre, há lábbal tiporta az örök sérthetetlen jogokat.

Ezen állapot pedig, a fogalmak ezen megzavartság nem szorítkozik bizonyos határok közé hanem lassankint fölbontva minden szent köteléket, a sokfejú szörnyet, a fejtelenséget szüli. De történetünk mely korszakát inkább választhatnánk volna bölcseink ezen rettenetes állapot szemléltetésére, mint épen azon szomorú időt melyben „törvényes fejedelem nem vala Izraelben, s mindenki tette, a mit jónak látott.“ Akkor háboru váltott fel háborut s a béke munkái és béke erényei nem juthattak érvényre. És ha időnkint hazafias, isteni szellemtől lelkesült férfiak állotak a nemzet élére, hatalmuk oly szük körre szorult, oly számos háborgó elemektől korlátoltatott, hogy alig volt észrevehető befolyásuk a nemzet özszeségére. Csak ezen időkben vala lehetséges, hogy oly féktelen szemrehányásokkal illették meg a győztesen visszatérő hadvezért, hogy egy utas megsértése által oly véres polgárháboru támadt, melyben csaknem kiirtatott egész törzs a tizenkét testvértörzs közül. A mely korban annyira megbomlott a rend, annyira megszűnt a törvények tisztelete, ott az igazság szolgáltatása sem lehetett jó karban és kezelői bizonyosan semmi tekintetben nem

részesültek, és oly időről méltán mondhatni — a fejtelenség talá-
jó kifejezésével: „Jaj a kornak, mely bírálhatja bírát.“

Mig az eddigi példák történetünk azon korszakaiból vannak
véve, melyekben még önálló hazában lakott nemzetünk, az utolsó
példa azon korba vezet bennünket, hol nemzetiséggel birt ugyan
Izrael, de már elszakadva honi földjétől, nagyzészt más népek
közt élt, tagját képezve azon roppant nemzethalmaznak, mely
„persa birodalom“ neve alatt egy kényur szeszélyeitől függött.
Egykor tetszik ezen kényurnak kegyenczének javaslatát elfo-
gadni, rányomja királyi pecsétjét — és egy egész nép el van itél-
ve általános kipusztításra; egy nemzet tűnjék el kimélet nélkül a
többi nemzetek sorából. S miért? Mert ama szerencsefia megsért-
ve véli büszkeségét ezen nép egyik fiának férfias magaviselete
által! A korra melyben ez lehetséges, méltán kiálthatni bölcse-
inkkel jajt hármast jajt, valamint minden korra, melyben egyes
férfiu vagy egész nemzet más nemzetnek vesztére tör és segítő
testvérkéz helyett halálcspásra emeli az önző kart. De hála az
istennek, olyan idők visszatérésétől már nem kell félnünk, mert a
szabadság napja el nem homályosítható fényvel áll korunk po-
litikai látkörén és jótékony sugara elűzik a sötét árnyékokat, és
majdan „délnél fényesebb kor támad és az éji homály ragyogó
hajnállá lesz!“

Bacher Vilmos

P e s t

A helybeli izr. hitközség utóbbi választmányi
ülésében határozott, hogy a rabbinatusi iroda dr
K o h n Samuel hitszónoknál lesz, (hatvani utcza 15 sz)
ki is a rabbinatust kifelé képviselni fogja. Ugyanezen
ülésben elfogadtatott azon indítvány, hogy az anya-
könyv ezentul a titkári irodában magyarul vezettség
hogy továbbá a kívánt bizonyítványokat is magyarul
állítsák ki. Elrendeltetett, hogy a bécsi és stettini
községekhez, kik szivesek voltak az elhunyt főrabbi
temetésére hitszónokaikat küldeni, köszönő levelet in-
tézzenek. Végre még az ülésben jegyzőkönyvi köszö-
netet szavaztak Deutsch Samuel előljárónak, a tem-
plomi előljáróknak, még pedig névszerint Gruber, Schle-
singer és Bergl uraknak valamint Barnay Ignacz községi
titkárnak, kik a temetés alkalmával a rendet leg-
nagyobb buzgósággal fentartani igyekeztek.

LEVELEK.

Ó-Buda, 1867. december 17.

Lederer Abrahám igazgató urnak, az orsz. izr. tanító-egy-
let alelnökének tisztelettel Pesten.

A választmányi tagokhoz intézett meghívásban az e hó 16-
kán tartott gyűlésre az egylet vezetése volt tárgylul kitűzve. Nem
hiszem, hogy alelnök ur oly hamar megfeledkezett volna boldo-
gult elnökünk ama nagyonis igazolt eljárásáról, miszerint fonto-
sabb ügyek eldöntésekor nem épen a választmányra szoritkozott,
hanem az egylet alapító tagjai tanácsát is kikérte. Alelnök ur mi-
dön most ezt nem tevé, ezen eljárás szükségességét tagadta, mert
nem tehetem föl, hogy a tárgy fontosságáról ne lett volna meg-
győződve. Ezen ujtása iránt magam és néhány egyleti tag roszalá-
sát fejezem ki, különösen említett ügyben, mely — habár az egy-
let ideiglenes vezetéséről lehet csak szó — elég fontos, hogy mi-
nél több tag véleménye hallgattassék.

Tisztelettel

Róth Vilmos.

Zsibó, 1867, december 9.

Söpöröm a szemetet a mi ajtónk előtt, szomszéd uraimék,
söpörjék a magoké előtt; de ne tegyünk egymásnak szemrehá-
nyást. Látjuk a szálkát saját szemünkben, szomszéd uraimék is
lássák a gerendát a magukéban — semmi káröröm; egyenlők
vagyunk.

A hitvallások a legtisztább forrásból erednek. A hitczikkek
mint arany halacszkák játszadoztak ama égtiszta forrásban. A hit
hivatlan örei, hogy biztosítsák a religió arany szabályait, felza-
varták a forrást, hogy elrejtsek az arany halacszkákat a tolvajok
szemei előtt; de végre ők is elveszték szemük elől, s azóta veze-
lik az emberiséget a pocsolyában keresztülkaszul, s nem engedik,
hogy a forrás megtisztuljon.

Lelki vakság!

A vallás vak örei a korok folyamában sok, szebbnél szebb
czimeket vettek fel: farizeus, brámin, mufti, jezsuita, inquisitor,
keresztes lovag, rabbi, orthodox, magyar zsidó stb. holott sem
isten, sem természet nem rendelte őket, hogy a szív és lélek által
elégge örzött égi kincset strázsálják s magukat ama czifra czi-
mekkel felsallangozzák.

Ismerem ama „Magyar zsidót“ ki a „120“ egyik főkolom-
posa. Még nincs két éve, hogy együtt ettük a — . . . paprikás
csirkét. Az étkezés utáni napon bölcsészeti vitám valt vele. Be-
széltünk az „önzés“-ről, s miután a kölcsönös érvelések folytán a
jelenlévő társaság többsége az én állításom felé hajlott, az én
magyar zsidóm a hit sánczai közé bujt, s hitetlenséggel szidott
bennünket.

Vakítás!

Ezer meg ezer van ilyen az „óhitűek“ közt.

Egy ilyen vakondokcsoport a napokban összegyűlt Szilágy-
Somlyón a „Minche“ imára; de az isten dicsőítésére határozott
óra még távollevén, rágalmazással tölték az ima előtti időt. Be-
szélték ugyanis a napi eseményekről: Meisel főrabbi haláláról,
„בן יאבדו“! kiálta egy pozsonyi származású egyén; „isten ujjá
ez: „áldott legyen szent neve!“ S az egész banda secondált: „ál-
dott legyen isten szent neve!“

Az ilyen káhal imájára bátran lehet mondani: „תועבה ה' וקללת כל תבילתו“

A szilágy-somlyói rabbi holt tetemei alig hültek ki a sirban.
Ez élte virágában (alig volt 30 éves) szörnyü kinok közt halt el a
mult hónapban. Sajnálta mindenki (az „uj hitűek“ is) a szeren-
csétlen férfit, mert a rabbi ritka becsületü pap volt, éjeit s nap-
jait a zsidó hittan mélyedéseiben tölté el s nyomasztó szegény-
ségben tengődött családjával. Magyarország talmudista kitünősé-
geihez számíták Hartman rabbit, s a nagykarolyi, nagyvárad
s pozsonyi főrabbi „Gaon gadol“-nak czimezték. A megboldogult
a vallás legszigorubb sánczai közt tartá magát s hiveit, mely utó-
biaknak nem sok kellett, mert a szilágy-somlyói magura szorosaiba
ugy is nehezen törnek be napsugarak. A község tagjai együl-
egyik az orthodox családhoz tartoznak, s mégis mennyit kelle
szegény Hartmannnak szenvedni saját hiveitől. Alig mult egy
hét czivódás és veszekedés nélkül. A gazdagabbak ellenségei vol-
tak a szegény papnak, mert nem tudott nekik eleget hizelkedni, s
büszke volt szegénységében is. A laurudina kör szitotta a tüzet,
kivált egyik szenteskedőjük, ki mellőztetett a rabbiválasztásnál.
Búban s nyomorban halt meg szegény s legnagyobb ellenségei
azaz saját „hivei“ sirtak ravatala felett: hogy az ujtók
bűneiért sujtja „öket“ Isten s elveszi pásztro-
rukat, s hogy Meisel, Löw Kohn, stb. tanai ölik
maga „בן“ világjamborait!!!

Vakság és vakítás!

Csodálatos egy nép ez az ugynevezett orthooxia.

Ha a vakbuzgók egyike vagy másika boldogul a földön, azt
mondják elvrokonai, hogy Isten kegyencze, szereti és áldja; ha
pedig szerencsétlen flótás, azt mondják: a kit Isten szeret, azt